

ДІЄПРИКМЕТНИК (PŘÍČESTÍ/ PARTICIPIUM)

Дієприкметник – це форма дієслова, яка означає ознаку предмета за дією або станом і відповідає на питання **який? яка? яке? які?** (хмарою *повиті*, *врятована* планета, *зачарований* красою).

РОЗЯДИ ДІЄПРИКМЕТНИКА ЗА ЗНАЧЕННЯМ

За своїм значенням дієприкметники поділяються на *активні* і *пасивні*:

дієприкметники	приклади
активні	<i>несучий, побілілий, побілілий, сплячий, квітучий, жевріючий</i>
пасивні	<i>заквашений, змитий, сповитий, погашений, напоєний, колотий</i>

СИНТАКСИЧНІ ОЗНАКИ ДІЄПРИКМЕТНИКА

1. **Дієслівною ознакою** дієприкметника є і те, що він може керувати іменником (*залиті (чим?) сонцем гори*), а також мати при собі обставинні слова (*написаний давно; одержаний вчора*).
2. У реченні дієприкметник найчастіше виконує **функції означення** *přívlastek* (*Наче **зачарований велетень**, стояв ліс; **Освітлена** сонцем кімната здалася Юркові казковою*), інколи – іменної частини складеного присудка (*Людина **народжена** для щастя*).
3. Дієприкметник здатний приєднувати до себе залежні слова і утворювати **ДІЄПРИКМЕТНИКОВИЙ ЗВОРОТ** (*participiální obrat*) *зачарувати – зачарований - зачарований красою*).

! У реченні дієприкметниковий зворот виступає також **означенням**.

- Дієприкметниковий зворот, який стоїть після означуваного слова, на письмі виділяють комою: *Чудово блищало небо, **засіяне зорями***.
- Дієприкметниковий зворот, що стоїть перед означуваним словом, комами на письмі не виділяють: *Край моря сонце золотить **укриті лісом** гори*. (гори які? – укриті лісом)

- Якщо два чи більше дієприкметникові звороти стоять поряд, то розділові знаки ставимо між ними так само, як між однорідними членами речення: *У саду стояв чималий будинок, **покритий шифером, оздоблений орнаментом.***
- Якщо дієприкметник є присудком, тоді дієприкметниковий зворот не виділяється комами (між групою підмета і групою присудка кома не ставиться).

Проведіть спостереження:

*Вже було видко гори, **вкриті лісами**, а між горами глибокі долини та яри. Городи скрізь пообсаджувані понад Россю високими вербами...*

ДІЄПРИСЛІВНИК (PŘESCHODNÍK)

Дієприслівник – це незмінювана дієслівна форма, що виражає додаткову дію, пояснюючи в реченні основне дієслово-присудок і відповідає на питання **що роблячи? що зробивши?** (*засипаючи, схопивши, читаючи*).

СИНТАКСИЧНІ ОЗНАКИ ДІЄПРИСЛІВНИКА

У реченні дієприслівник пов'язується з тим іменником, що й дієслово-присудок, і виступає у ролі обставини часу, причини, мети, умови чи способу дії (*Не знаючи броду, не лізть у воду - не лізть у воду за якої умови? - не знаючи броду; Засипаючи, він почув раптом голос - почув коли? - засипаючи*).

За більшістю ознак дієприслівник відносять до дієслівних форм.

ІНШІ ОЗНАКИ ДІЄПРИСЛІВНИКА

Дієприслівник має ознаки дієслова і прислівника. З дієсловом він має такі спільні ознаки:

- керує іменником або займенником (*працюючи з ними; їдучи машиною*);
- утворюється від дієслівних основ (*прийти - прийшовши*);
- **зберігає вид того дієслова, від якого утворений** (доконаний: *посміхнувся- посміхнувшись*; недоконаний: *посміхався - посміхаючись*);
- має з дієсловом близьке значення (*їдучи дорогою - йти дорогою*).

ДІЄПРИСЛІВНИКОВИЙ ЗВОРОТ

(přechodníkový obrat).

створює дієприслівник разом із залежними від нього словами.

1. Дієприслівниковий зворот у реченні виступає обставиною (**Пірнавши у пільму і безодню небуття, Олексій зосередився**) і **завжди!** виділяється комами.

*Маруся, **вийшовши з кімнати**, засоромилась.*

*Почали люди серпи гострити, **лаштуючись до жнив**.*

***Забившись у дровитню**, я плакав, коли Мальва залишала наше подвір'я.*

***Переглядаючи трагічні сторінки Каменяревого життя**, поет [Павличко] постійно пам'ятає про зв'язок Франка з нашим часом.*

! Примітка. Дієприслівниковий зворот, який стоїть після сполучників **і, та, а**, що з'єднують однорідні присудки, виділяється комами з обох боків:

*Прислухались **і, не вірячи самі собі**, одхилили сінешні двері.*

2. **Комами виділяємо також одиничні дієприслівники, коли вони означають час, причину, умову дії:**

***Повечерявши**, полягали спати.*

***Прощаючись**, Багіров відкликає Ясногорську вбік.*

***Не повіривши**, Чабанчук кинувся в канцелярію.*

***Попрацювавши**, можна й відпочити.*

!Примітка. Одиничні дієприслівники, що стоять безпосередньо при присудку й мають значення прислівника, комами не відокремлюються:

*Вона сиділа **замислившись**.*

Ідуть дівчата в пале жати

*Та, знай, співають **ідучи**.*

*Із вирію летять **курличучи** ключі.*

*На всі запитання хлопець відповідає **не моргнувши оком**.*